

X/3 [2003], s. 276-277). Calder, fikirlerinden etkilendiği hocası Wansbrough gibi metinler arasında tarihî ve dinî ayırım yapmamış, Tanrı'yı bilmenin metinleri okuma ve yorumlama yeteneğine bağlı olduğuna inanmış, hepsini edebî metin kategorisinde değerlendirerek aynı tahlil metodunu uygulamıştır. Wansbrough ve Calder bu metinleri kurtuluşa giden yolun farklı ifadeleri olarak görmüşler, dolayısıyla gerçeği kavramanın ancak bu metinleri iyi anlamakla mümkün olabileceğine inanmışlardır (Toprak, sy. 4 [2004], s. 198).

BİBLİYOGRAFYA :

N. Calder, *Studies in Early Muslim Jurisprudence*, Oxford 1993; a.m.f., "The Significance of the Term İmâm in Early Islamic Jurisprudence", *Zeitschrift für Geschichte der Arabisch-Islamischen Wissenschaften*, I, Frankfurt 1984, s. 253-264; a.m.f., "Al-Nawawî's Typology of Muftis and its Significance for a General Theory of Islamic Law", *Islamic Law and Society*, III/2, Leiden 1996, s. 137-164; a.m.f., "The 'Uqûd Rasm al-Muftî of İbn 'Âbidin", *BSOAS*, LXIII/2 (2000), s. 215-228; H. Berg, *The Development of Exegesis in Early Islam: The Authenticity of Muslim Literature from the Formative Period*, Richmond 2000, s. 45-48; Christopher Melchert, "The Early History of Islamic Law", *Method and Theory in the Study of Islamic Origins* (ed. H. Berg), Leiden 2003, s. 291-324; M. Mustafa al-A'zamî, *The History of the Qur'anic Text*, Leicester 2003, s. 337; R. Gleave, "Introduction", N. Calder, *Islamic Jurisprudence in the Classical Era* (ed. Colin Imber) içinde, Cambridge 2010, s. 1-21; a.m.f., "Afterword", a.e., s. 201-222; a.m.f., "Norman Calder (1950-1998)", *Islamic Law and Society*, V/3 (1998), s. 283-284; R. Peters, "Norman Calder, *Studies in Early Muslim Jurisprudence*", *IJMES*, XXVI/4 (1994), s. 699-701; Ze'ev Maghen, "Dead Tradition: Joseph Schacht and the Origins of Popular Practice", *Islamic Law and Society*, X/3 (2003), s. 276-347; Knut S. Vikor, "The Truth About Cats and Dogs: The Historicity of Early Islamic Law", *Historisk Tidsskrift*, LXXXII/1, Oslo 2003, s. 1-17; Mehmet Toprak, "Norman Calder", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 4, Konya 2004, s. 197-201; Adnan Bülent Baloğlu, "Yirminci Yüzyıl Sonları Batılı İslâm Araştırmacılığının Meşhur Bir Siması: Norman Calder (1950-1998)", a.e., sy. 10 (2007), s. 277-286; Abdülhakîm el-Matrûdî, "Târîhu te'lîfi'l-meşâdirî'l-fikhiyyeti'l-ka'dime 'inde'l-müsteşrih Norman Calder ve reddü ba'zî'l-müsteşrihîn 'aleyh", *ed-Dirâsâtü'l-İslâmiyye*, XLIV/1, İslâmâbâd 1430/2009, s. 145-178; Ahmed El Shamsy, "Al-Shafi'i's Written Corpus: A Source of Critical Study", *JAOS*, CXXXII/2 (2012), s. 199-220.

ADNAN BÜLENT BALOĞLU

CÂMİA

(جامعه)

Delhi'deki

Câmia Milliye İslâmiye tarafından
1923 yılından beri çıkarılan
Urduca akademik dergi
(bk. CÂMİA MİLLİYE İSLÂMİYE).

CÂMİA MİLLİYE İSLÂMİYE

(جامعه مليه اسلاميه)

1920'de Aligarh'da kurulan
Hint İslâm üniversitesi.

Hindistan'da Şeyhülhind Mahmûd Hasan Diyübendî önderliğinde bazı müslüman ilim ve fikir adamları medrese ile modern üniversitenin iş birliği içerisinde eğitim yapmasını istiyordu. Bu birliği gerçekleştirmek amacıyla Mahmûd Hasan, Aligarh Koleji ile görüşmeler başlatmış, Aligarh Koleji'ndeki dinî dersleri Dârü'lulûm-i Diyübendî hocalarının, Dârü'lulûm-i Diyübendî'deki matematik ve İngilizce gibi dersleri de Aligarh Koleji hocalarının vermesi noktasında aralarında anlaşma sağlanmıştı (1910). Ayrıca Delhi'de Aligarh mezunlarına dinî konularda takviye kursları verilmeye başlanmıştı. Trablusgarp ve Balkan savaşlarından sonra Hindistan müslümanları arasında Osmanlı hilâfeti ni korumaya yönelik çabaların artması ve bu hususta Aligarh mezunu fikir ve siyaset adamlarının aktif rol alması, Aligarh Koleji'nin yeni bir kimliğe kavuşturulması noktasında bir düşüncenin doğuşuna zemin hazırladı. Malta'daki esareti sona erip 1920'de Hindistan'a dönen Mahmûd Hasan Diyübendî'nin yanında yer alan Hilâfet Hareketi mensupları ve içlerinde Zâkir Hüseyin'in de bulunduğu Aligarh Koleji mezunları kurumun yönetimini ele geçirmeye çalışmışsa da kolej idaresinin beklenmedik manevraları karşısında başarılı olamamışlardı (Seyyid M. Hâdî, I, 37-46). İngiliz hükümetinin desteklediği Aligarh Koleji yönetiminin tutumu bu işe girişenleri alternatif bir müslüman üniversitesi açma düşüncesine yöneltti. Aligarh mezunlarının desteğiyle 29 Ekim 1920 Cuma günü kolejin camisinde bir araya gelen

müslümanlar, National Muslim University (Câmia Milliye İslâmiye) adıyla bir üniversite kurulması yönünde karar aldılar. Üniversitenin kuruluşunu ilân etmek üzere camide yapılan toplantıda o sırada hasta olan Şeyhülhind Diyübendî'nin konuşma metni Şebbîr Ahmed Osmânî tarafından okundu. Burada üniversitenin hangi ihtiyaçlar sebebiyle kurulduğu anlatılıyor ve müslümanların kontrolünde bir yüksek öğretim kurumunun gerekliliğine işaret ediliyordu. Kuruluş taşı da Şeyhülhind tarafından kondu (Mevlânâ Mahmûd Hasan, I, 47-60). Mahmûd Hasan Diyübendî, Muhammed Ali Cevher, Hâfız Hakîm M. Ecmel Han, Muhtâr Ahmed Ensârî ve Abdülmecîd Hoca'nın yer aldığı üniversite kurucular heyetinde Müftü Kifâyetullah Dihlevî, Seyyid Süleyman Nedvî, Şebbîr Ahmed Osmânî, Muhammed İkbâl, Ebû'l-Kelâm Âzâd ve Seyyid Mahmûd gibi kişiler de vardı. 22 Kasım 1920'de yapılan iş bölümünde Hakîm M. Ecmel Han emîri câmia, Muhammed Ali Cevher şeyhül-câmia oldu. Kendisine teklif edilen bu görevleri kabul etmeyen Muhammed İkbâl üniversiteye destek olma sözü verdi. Üniversitenin adı olan National Muslim University'nin çevirisi olarak Câmia Milliye İslâmiye (Jamia Millia Islamia) kullanıldı ve ardından bu çeviri aslının yerini aldı.

Üniversitenin kuruluşundan sonra Aligarh Koleji'nden bazı hocalar buraya geçerken bazıları da her iki yerde ders verdi. Aligarh Koleji öğrencilerinden bir grup Câmia Milliye'ye kayıt yaptırdı. Bu yeni kuruluş imkânsızlıklar sebebiyle ancak kiralanan evlerde, çadırlarda ve açık alanlarda eğitim yapabiliyordu. Muhammed Ali Cevher bu sırada Muhammed İkbâl'in *Esrâr-ı Hôdî* ve *Rumûz-i bi-Hôdî* adlı şiir kitaplarını, Hamîdüddin Ferâhî de Fâtiha sûresinin tefsirini okutuyordu. Dil, tarih

Câmia Milliye İslâmiye'nin kampüsü - Delhi/Hindistan

ve edebiyat gibi dersler de veriliyordu (ilk dönem hocaları ve okuttukları dersler için bk. Suğrâ Mehdî, s. 31-34). Üniversitenin merkezi 1925'te Aligarh'dan Yeni Delhi'ye taşındı. Maddî sıkıntı çeken üniversitenin öğretime devam etmesi için Mahatma Gandhi de destek verdi. Ayrıca Hakîm M. Ecmel Han üniversiteye kendi parasından harcamalar yapıyor, Muhammed Ali Cevher'le Abdülmeccid Hoca da ülke içinden ve dışarıdan yardım sağlamaya çalışıyordu.

Câmia Milliye'nin tarihinde, Almanya ve İngiltere'de ihtisaslarını tamamladıktan sonra burada hocalığı ve idareciliği kabul eden üç bilim adamının önemli yeri vardır. Şubat 1926'da üniversiteye gelen Aligarh mezunu ekonomist Zâkir Hüseyin, eğitimci Âbid Hüseyin, tarih ve matbaacılık alanlarında ihtisas yapan Muhammed Mücib üniversiteye gerçek akademik kimliğini kazandıran şahsiyetlerdir. Bunlar kendilerine verilebilen az miktardaki maaşın bile daha aزیyla yetindiler ve üniversiteyi geliştirmek için büyük çaba harcadılar. Malî kaynaklardan biri olan Hakîm M. Ecmel Han'ın 1928'de vefatı üzerine üniversite zor günler geçirmeye başladı ve yönetim Zâkir Hüseyin'e verildi, o da arkadaşları ile birlikte malî yapıyı güçlendirmeye çalıştı. Bu sayede Muhammed Mücib yönetiminde üniversiteye ait bir matbaa kuruldu ve Mektebe-i Câmia adıyla da bir yayınevi açıldı. 1928'de Zâkir Hüseyin'in girişimiyle câmianın önde gelen öğretim kadrosu Encümen-i Ta'lim-i Millî (sonradan Encümen-i Câmia Milliye İslâmîye) adıyla bir birlik oluşturdu ve mensuplarıyla yaklaşık yirmi yıl boyunca aylık 150 rupi maaşla üniversiteye hizmet edeceklerine dair bir anlaşma imzalandı. Farklı tarihlerde katılanlarla birlikte bunların sayısı yirmi altıya ulaştı.

1930 yılında Okla bölgesinde yeni bir kampüs oluşturma çalışmaları başladı, 1935'te kampüsün planlanması tamamlandı ve 1 Mart 1935 Cuma günü Gandhi, Muhammed İkbâl, Seyyid Süleyman Nedvî ve Halide Edip Adıvar'ın da hazır bulunduğu bir törenle temeli atıldı. Halide Edip üniversiteye 1000 rupi bağışta bulundu. Matbaa ve yayınevi dışındaki birimler, 1936 yılından itibaren kiralanmış binalardan Okla'daki yeni kampüse taşınmaya başladı; ardından kampüs bölgesine Câmia Nagar adı verildi. Aynı yıl üniversitenin diğer önemli hâmisî Muhtar Ahmed Ensârî de vefat etti. 4 Haziran 1939'da üniversite resmî cemiyet statüsü kazandı. 1947'de Dârülhadîs-i Rahmânîye bütün binası, emlak ve kütüphanesiyle Câmia Milliye İslâmîye'ye katıldı.

Kuruluş günlerinde açılan Şu'be-i Tasnîf ü Te'lîf 1928'de Urdu Akademi adını almış ve burada zaman zaman ilmî toplantılar düzenlenmişti. Nitekim akademinin daveti üzerine 1933'te Hüseyin Rauf (Orbay) "Eski ve Yeni Türkiye" adıyla dört, 1935'te Halide Edip "Doğu ve Batı Keşmekeşi" ismiyle sekiz konuşma yapmış, bu konuşmaların metinleri *Conflict of East and West* adıyla yayımlanmıştır (New Delhi 1935). Behcet Vehbi Bey de 1936'da müslümanların ilerleme ve gerilemesi konusunda dört konferans vermiştir. Bu konferanslara konuşmacı olarak katılanlar arasında çok sayıda meşhur Hintli şahsiyet de bulunmaktadır.

Câmia Milliye, 1947'de ülkenin Hindistan ve Pakistan olarak ikiye ayrılmasından ciddi biçimde etkilendi. Üniversitenin isim ve şekil değiştirmesi, kampüsüne el konulması yönünde bazı düşünceler ortaya atıldıysa da bunlara engel olundu ve 1962 yılına kadar mevcut statü korunmaya çalışıldı. Bu zaman içinde üniversitenin bazı emlakları yağmalandı ve yıkılıp yıkıldı. Zor günlerde üniversiteye başka ülkelerden yapılan üst düzey ziyaretler kurumun meşruiyetini korumasına ve ayakta kalmasına yardım etti. Ziyaretçiler arasında Mareşal Tito, Afganistan Kralı Zâhir Şah, Suudi Veliâhdı Faysal, İran Şahı Muhammed Rızâ Pehlevî, Haydarâbâd Nizamlığı Prensi Mükerrrem Câh zikredilebilir.

Üniversiteye kırk iki yıl hizmet veren Abdülmeccid Hoca 1962'de vefat edince emir-i câmia görevini Hindistan cumhurbaşkanı yardımcısı Zâkir Hüseyin üstlendi. Hindistan Yüksek Öğretim Kurulu, 1962'de Câmia Milliye İslâmîye'yi devletin eğitim sistemine uygun bir üniversite olarak kabul etti. Bu tarihten sonra üniversiteye bağlı yeni eğitim birimleri ve fakülteler açılmaya başlandı.

Câmia Milliye'nin kurucusu Şeyhülhind Mahmûd Hasan'ın yaşayan temsilcisi konumundaki Ubeydullah es-Sindî 1939'da Mekke'den Hindistan'a dönünce üniversitede ders vermeye başladı. Ayrıca hocası Mahmûd Hasan'ın anısına câmia içinde bir eğitim kurumu oluşturulması için planlar hazırladı. Yine üniversiteye bağlı olarak Beytülhikme adıyla bir birim kurarak burada Şah Veliyyullah ed-Dihlevî'nin düşünceleri üzerinde çalışmalar yaptırdı. Diğer taraftan Câmia Milliye'de İslâmî ilimlere dair araştırmaların yetersiz olduğunu gören ve o sırada Hindistan devlet başkanı olan (1967-1969) Zâkir Hüseyin özel bir araştırma enstitüsü kurmak istedi. Ancak bu düşüncesi, vefatından sonra kurulan

Zakir Husain Institute of Islamic Studies (1971) adlı enstitü ile gerçekleştirilebildi. Hindistan Devleti de enstitüye maddî destek sağladı. Enstitünün başına geçen Muhammed Mücib başarılı hizmetler verdi. Daha sonra Ziyâü'l-Hasan Fârûkî, Makbûl Ahmed ve Ahter el-Vâsî' müdürlük vazifesini yürüttüler. Enstitü üç ayrı ilmî dergi yayımlamaktadır.

1978'den sonra üniversite hızlı bir gelişme göstererek çok sayıda fakültesi ve araştırma birimi olan tam bir üniversiteye dönüştü. 1988'de kabul edilen bir yasa ile Hindistan'ın başlıca üniversitelerinden biri olarak ilân edildi. Günümüzde aralarında mühendislik, teknoloji, tabii bilimler, sosyal bilimler, hukuk, eğitim ve diş hekimliği gibi fakülteleri, çok sayıda bölümü, merkezleri ve araştırma birimleri bulunan üniversite öğrencilerin her aşamada eğitim gördüğü bir kurumdur. Burada onlarca dilin yanında Türkçe de öğretilmektedir. Bugün Câmia Milliye İslâmîye dinî ilimlerden çok diğer alanlardaki başarıları ile adından söz ettirmektedir. Üniversite önceleri gelenekçi bir eğitim sistemi ve öğretim kadrosuna sahipken zamanla dinî konularda Aligarh Koleji'nin çizgisine yaklaştı. Câmia Milliye'de eğitim dili başta Urduca idi, zamanla İngilizce öne çıktı. Hintçe, Arapça ve Farsça seçmeli dillerden olup eğitimin bütün aşamalarında müslüman öğrenciler için din öğretimi zorunludur. Lisans ve lisans üstü İslâmî öğretim Faculty of Humanities and Sciences'e bağlı Department of Islamic and Arab-Iranian Studies'de 1975'te başlamış, bu bölümün adı 1988'de Faculty of Humanities and Languages, Department of Islamic Studies şeklinde değiştirilmiştir. Üniversiteye kabul edilen gayri müslim öğrencilerin oranı % 50'yi geçmemektedir. Hindistan'da bulunan binlerce medrese mezunu birçok devlet üniversitesine kabul edilmezken Câmia Milliye kapılarını bunlara açmıştır.

1923'te Mektebe-i Câmia adıyla kurulan ve kendi matbaa tesislerinde yüzlerce

Câmia Milliye İslâmîye'nin ilk rektörü Muhammed Ali Cevher

Câmia
Milliye
İslâmiye'nin
ilk emiri
Hakim
M. Ecmel Han

eser basılan yayınevi Hindistan'ın çeşitli yerlerinde şubeler açmıştır. Üniversitenin 1972'de mevcut şeklini alan merkez kütüphanesinde (Zakir Husain Library) İslâmî ilimlerle ilgili çok sayıda yazma eser ve 400.000'i aşkın basılı kitap mevcuttur. Üniversitenin çıkardığı ilk dergi Reşîd Ahmed Gengûhî'ye nisbetle yayımlanan ve akademik olmayan *er-Reşîd*'dir; bir süre sonra adı Mevlânâ Muhammed Ali Cevher'e nisbetle *Cevher (Jauhar)* olarak değiştirildi. Bu dergi ilkel şartlarda el yazısı ile çıkarılmaya başlanmıştı. *Cevher* dergisi yayın hayatına üniversitenin haber bülteni tarzında *Jauhar* adıyla bugün de devam etmektedir. Üniversitenin ilk akademik dergisi *Câmî'a (Jamia)* olup ilk defa Ocak 1923'te Urduca yayımlanmıştı. Yayımlarında malî sıkıntılar ve idarî problemler yüzünden zaman zaman aksamalar olduysa da birinci dönemi 1947 yılına kadar devam etti. İkinci dönemi 1960 yılı Kasımında çıkarılan sayı ile (XLV/1) başladı. Dergi başlangıçta Câmia'nın Şu'be-i Te'lîf ve Tasnîf adlı birimi tarafından çıkarılıyordu, 1988 yılına kadar da üniversitenin merkezî birimleri tarafından üniversite adına yayımlandı. Aralık 1988'de dergiyi Zakir Husain Institute of Islamic Studies neşretmeye başladı. A'zamgarh'ta çıkarılan *Ma'ârif* adlı dergiden sonra Hint alt kıtasının en uzun ömürlü Urduca dergisi kabul edilen *Câmî'a*'nın çok sayıda özel sayısı yayımlandı. Önceleri yılda altı sayı çıkarılan dergi Ocak 1995'ten itibaren dört sayıya indirildi. Câmia Milliye İslâmiye'nin hocalarından Âbid Hüseyin ve arkadaşları İslâm'ın Batı'ya, Batı'nın İslâm ülkelerine ve İslâm düşüncesine etkisi üzerinde XX. yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte çalışmalar yapabilmek için 1967'de Delhi'de Islam and Modern Age Society'yi kurdu. Nitelikli eserler neşreden dernek 1969'da *İslâm aor 'Aşr-ı Cedîd* ve 1970'te *Islam and Modern Age* adlarıyla iki dergi çıkarmaya başladı. Dergiler günümüzde

Zakir Husain Institute of Islamic Studies tarafından yayımlanmaktadır.

Câmia Milliye İslâmiye, Hindistan'da hem müslümanların her alandaki yüksek öğrenim ihtiyaçlarının karşılanması hem de İslâmî ilimlerin tahsili için yeni bir ümit ışığı olmuştur. Her ne kadar 1918'de Haydarâbâd'da Osmâniye Üniversitesi kurulmuşsa da burası özerk bir devlet kabul ediliyor ve müslüman çoğunluğun bulunduğu Uttar Pradeş eyaletinden uzakta bulunuyordu. Câmia Milliye'yi kuranlar, sadece dinî ilimlerin okutulduğu bir eğitim kurumunun ötesinde dinî ve din dışı ilimlerin birlikte okutulduğu bir yapı tasarlamışlardır (Mujeeb, *The Indian Muslims*, s. 524). Üniversitenin bu yapısı zamanla daha da belirgin hale gelmiş ve günümüze kadar büyük oranda korunmuş, kuruluş yıllarındaki siyasî kimliği de Yeni Delhi'ye taşınınca sona ermiştir. Üniversite 1925 sonrasında hiçbir şekilde aktif siyasetin içine girmemiş, ağırlıklı olarak müslümanların haklarını koruyan akademik bir kurum olarak kalmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ziyaud-Din A. Desai, *Centres of Islamic Learning in India*, New Delhi 1978, s. 71-74; S. M. Tonki, *Aligarh and Jamia Fight for National Education System*, New Delhi 1983, tür.yer.; M. Mujeeb, *The Indian Muslims*, New Delhi 1985, s. 524; a.m.f., "Çötey Emîr-i Câmî'a Dakır Zâkir Hüseyin", *Câmî'a*, LXII/5, New Delhi 1977, s. 145-160; Şemsürrahman Muhsinî, *Hindustânî Müselmânôn ki Kavmî Ta'lîmî Tahrik: Câmî'a Milliye İslâmiye*, New Delhi 1986; Osman Bülent Yorulmaz, *Halide Edip Adıvar'ın Hindistan Hayatı* (yüksek lisans tezi, 1988), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 26; Ziaul Hasan Faruqi, *Dr. Zakir Hussain: Quest for Truth*, New Delhi 1999, s. 125-126; İnci Enginün, *Araştırmalar ve Belgeler*, İstanbul 2000, s. 565-568; Şehâbeddin Ensârî, "Risâle-i Câmî'a ki Rôdâd-ı Sefer", *Câmî'a Milliye İslâmiye* (nşr. Şemîm Haneî v.dğr.), New Delhi 2003, I, 15-28; Seyyid M. Hâdî, "Yevm-i Te'sîs-i Câmî'a key Çeşm-i Did Hâlât", a.e., I, 37-46; Mevlânâ Mahmûd Hasan, "Hütbe-i Şadâret Celse-i Te'sîs", a.e., I, 47-60; Abdülgaffâr Medhûlî, *Câmî'a ki Kahânî*, New Delhi 2004, s. 70-72, 191-194; Ubeydullah Sîndî, *İfâdât ve Melfûzât-ı Hazreti Mevlânâ 'Ubeydullah Sîndî* (nşr. M. Server), Lahor 2005, neşreden notu, s. 27-28; Abdülhamit Birışık, *Sosyalist Müfessir Ubeydullah Sîndî'nin Dini Siyasî Düşüncesi ve Tefsiri*, Bursa 2012, s. 117-120; Suğrâ Mehdi, *Hemârî Câmî'a*, New Delhi 2013, s. 31-34; Halide Edip Adıvar, *Hindistan'a Dair*, İstanbul 2014, s. 89-97; *Câmî'a, Çeşn-i Zerrîn Number*, LXII/5, New Delhi 1970; Omar Khalidi, "A Guide to Arabic, Persian, Turkish and Urdu Manuscript Libraries in India", *MELA Notes*, LXXV-LXXVI, Cambridge 2003, s. 26-27; Ali Fuat Bilkan, "Halide Edip Adıvar'ın Hindistan'daki Konferansları", *Billig*, sy. 56, Ankara 2011, s. 33-44; Mushirul Hasan, "Jamia Millia Islamia", *EP Suppl.* (İng.), s. 481.

ABDÜLHAMİT BİRİŞİK

CANAN, İbrahim

(1940-2009)

Hadis ve eğitimle ilgili eserleriyle tanınan bilim adamı.

Karaman'ın Ermenek ilçesinin Küçük Karapınar köyünde doğdu (şimdi Sarıveliler ilçesi). Konya Lisesi'nde tamamladığı (1958) orta öğreniminden sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne girdi. Mezuniyetinin ardından atandığı Kayseri İmam-Hatip Okulu'nda meslek dersleri öğretmeni olarak çalıştı (1962-1964). Askerlik görevinden sonra Akşehir Ortaokulu'nda din bilgisi öğretmenliğine tayin edildi (1966). Devlet doktora burs sınavını kazanarak Fransa'da Sorbonne Üniversitesi'nde doktora eğitimine başladı (Nisan 1967). 1969-1970 öğretim yılında Tunus Burgiba Dil Enstitüsü'nde Arapça kurslarına katıldı. *Les méthodes de l'enseignement du prophète Muhammad* adlı doktora teziyle doktor unvanını aldı (1972). 1973 yılının başında Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde asistan olarak göreve başladı. 1978'de *Hz. Peygamber'in Sünneti'nde Terbiye* başlıklı teziyle doçent, 1989'da profesör oldu. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde bir dönem dekanlık (1993-1996), özel Bakü Kafkas Üniversitesi'nde bir buçuk yıl rektörlük yaptı. Ardından Marmara Üniversitesi İlahiyat Meslek Yüksek Okulu'na tayin edildi (1997) ve buradan emekliye ayrıldı (2007). Yalova'da katıldığı ilmi bir toplantıdan dönerken İstanbul'da trafik kazasında öldü ve Eyüpsultan Mezarlığı'na defnedildi (14 Ekim 2009). Fransızca ve Arapça bilen İbrahim Canan'ın yedi çocuğu olmuştur. Toplumsal sorunlara karşı duyarlı ve İslâm dünyasının güncel meseleleriyle ilgili olan İbrahim Canan samimi, hoşgörülü, nazik ve yardım sever biri olarak tanınmış, muhafazakâr hadis anlayışının yaygınlaşması konusunda etkili olmuştur. Canan'ın hayatında Risâle-i Nûr'un büyük bir yeri vardır. Lise yıllarında Risâle-i Nûr derslerine katılmaya başlamış, Konya'da oturan Said Nursi'nin kardeşi Abdülmecit Nursi (Ünlükül) ile yakın ilişki kurmuş, Risâle-i Nûr talebeleriyle ilişkileri Ankara'da da devam etmiştir. İbrahim Canan lise öğrenciliği yıllarında amatör fotoğrafçılık yapmış, 1959'da Ankara'ya giden Said Nursi ve talebelerinin Ulus'ta Beyrut Palas çıkışındaki meşhur fotoğrafını o çekmiştir.

Eserleri. 1. *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi* (I-XVIII, Ankara 1988).